

Az Árpád-vonal részét képező Mátyás király erőd az Úz-völgyében.

Az **Árpád-vonal** a Magyar Királyi Honvédség védelmi rendszere volt a második világháború idején az Északkeleti- és Keleti-Kárpátokban. Kőrösmezőn Magos (Munk) Dezső irányításával és Réti István érsekvadkerti építőmester vezetésével 1941-42-ben érsekvadkerti és helybeli ruszin munkások a ruszin faluban és környékén megtalálható anyagokból és a helyi építészeti megoldásokat felhasználva építették fel a különálló, faháznak álcázott katonai objektumot.

Rövid áttekintés

Magyarország határát 1944. augusztus 26-án éppen itt az Úz- völgyében érték el először a szovjet csapatok. Kárpátalja birtokba vételével először jutott Magyarországhoz vissza az "ezer éves" határ, majd a II. Bécsi döntéssel az Ojtozi szorosig magyar kézre kerültek a Keleti Kárpátok. Vezetőink azonban nem ültek tétlenül a babérjaikon és tervet dolgoztak ki ezen határszakasz védelmére. Ehhez tanulmányozták az akkori Európa védműveit. Különösen a görög Metaxas vonal bolgár szakasza és a francia alpesi határerődítések keltették fel a figyelmüket. Ezek alapján Hárosy Teofil és Varró László vezérkari százados fektette le az építendő védvonal elméleti és gyakorlati alapjait. (Egyedül Alsóverecke környékén épültek a Maginot-vonal szerű erődök, azonban ennek eleste után változtattak a stratégián.)

Ennek lényege a következő. Az erődöket a szorosok közepébe építik be a természeti adottságok maximális figyelembevételével. Ezek körkörösén védhetőek, 15-20 bunker található bennük amelyen csak a legkritkább esetben van lőrés, szerepük a legénység életének megóvása tüzérségi zárótűz idejére. Kiterjedt lövészárkok tartozott 1-1 bunkerhez. Ki lett egészítve akna- elektromos- szögesdrót zárral. A tankok ellen gúlasorokat és tankakasztó sáncokat és falakat emeltek, amelyek a patakmedreket is lezárták. Az átjárókon aknakutakat ástak amelyeket berobbantva megszüntették az átjárást. Az erődszázadok mögött 4-10 Km-re építették a határvadász zászlóaljnak a védőkörletét, amely biztosította a védelem utánpótlását. A tervezés minden részletre kitért a bunkerek beton minőségétől kezdve a lövészárkok vonalvezetéséig egészen elképesztően alaposan. Ez volt a híres Árpád vonal. Ezt később az Oroszországgal határos részén kiegészítették a vízválasztón (határ) végigfutó Szt. István állással - amely az I. Világháborús állásokra épült- és a Hunyadi állással, amely a vízválasztó túlsó oldalán a hágókhoz vezető utakat volt hivatott lezárni és meggátolta, hogy a támadó

csapatok egyből az Árpád vonalra zúduljanak. A Romániával határos északi része megegyezett a kárpátaljai struktúrával. A székelyföldi részen határőr csapatok védték a határt és mögöttük a terep adottságai miatt rendszerint a vízvásztón túl található a völgyzárak.

Ez volt nagyjából az elmélet. A gyakorlat azonban másképp alakult. A vonal - bár a pénzt és emberi erőt nem sajnálták rá- lassan épült (kezdetben 10 évben gondolkodtak) és feltöltése lassan folyt.

Az Árpád-vonal részét képezi az Úz-völgyében található Mátyás király erődrendszer is. Az Úz-völgyi erőd az akkori román–magyar határtól 3 kilométer távolságra volt építve, erős kőfal tankakadályokkal ellátva, jól körülárkoltva. Félhold alakban kiépítve harckocsi prizmasor és drótakadályok, ami elektromos zárral is el volt látva. Az erőd betonbunkerekkel, géppuskafészkekkel volt ellátva. Kb. 17 géppuska, többnyire lőrésekkel ellátott betonfedezékbe ásva, várta az ellenség rohamát. Mindezek mellett még létezett két páncéltörő ágyú és két aknavető is. A legénység létszáma kb. 200 tiszt, altiszt, közlegény. Az Úz jobb partján, egy magaslaton volt elhelyezve egy magyar légvédelmi alegység, de csak a könnyű fegyvernemből tevődött össze. A Mogyorós tetőn állomásozott pár hét óta egy 4 hegyi ágyúból 226 álló üteg, amelynek hivatása volt a Csobányos és az Úz völgyek bejáratánál harcoló alakulatok tűzzel való támogatása. Említésre méltó még a számos aknakút az úzi szorosban az erőd háta mögött, amely máig sem lett felrobbantva, mert nem volt már gyújtófej.

1944. szeptember 23-án - az ukrán front támadása és a jászvásári (Iasi) front összeomlása után - a román csapatok átálltak a szovjet oldalra 1944. augusztus 23-án. A német csapatok próbáltak felállítani egy védelmi vonalat a Foksány – Galac – Duna-delta vonalon. Ez azonban nem sikerült a jól megszervezett kiugrás miatt. Emiatt a 8. német hadseregből "két és fél" hadosztály, a 6. német hadseregből pedig "másfél" hadosztály tudott csak visszavonulni. Ezekkel a maradék csapattestekkel dél erdélyi hágókat a német csapatok megvédeni nem tudták minek következtében az ellenség előtt szabadabbá vált az út a további előrenyomulásra. A tordai hadművelet későn indult (szeptember 5.) és esély sem volt rá, hogy a déli átjárókat le lehessen zárni, megakadályozva ez által az ellenség további gyors előrenyomulását. Ez azzal járt, hogy a Székelyföldet a kezdetektől bekerítés fenyegette. A bekerítés valós veszélye miatt délről kezdve (Ojtozi szoros) fokozatosan kellett feladni az átjárókat, jól védhető állásokat. A másik probléma az idő volt. 1944. augusztus 23-án a front mintegy 400-500 Km-re húzódott a Kárpátok déli részétől. 1944. augusztus 26-án viszont megjelentek a szovjet csapatok az Úz-völgyében. Ez felkészületlenül érte a magyar vezetést.

Az úton lévő erősítés már nem érthette el a Mátyás király erődöt, hogy segítséget nyújtson az ott küzdőknek, mert csak az Aklosnál lévő második védelmi vonalig jutott el.

Az Úz-völgyi Mátyás király erőd a kárpáti front egyik legmodernebb védőbástyája volt, de hiányzott a kellő fegyverzet és lőszer, nem is gondolva a létfontosságú nehéztüzérségre, páncéltörő egységekre, aknavetőkre és légénységi létszámra, nem beszélve arról, hogy a lelki és szellemi állapot sem volt megfelelő.

A pontok

Aki látványos - középkori várakhoz hasonló - erődelemekre számít az csalódni fog. A erőd elkészültekor is az egyik legfontosabb szempont az álcázás volt. Azóta a bunkereket felrobbantották, a lövészárkok megteltek és a növényzet visszafoglalta a területet. Ennek ellenére kis odafigyeléssel kirajzolódik az erőd rendszere.

Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi pontok:

- N 46° 20,164' E 26° 14,434' 657 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker1]
- N 46° 20,311' E 26° 14,379' 650 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker2]
- N 46° 20,211' E 26° 14,465' 686 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker3]
- N 46° 20,284' E 26° 14,619' 683 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker4]
- N 46° 20,216' E 26° 14,402' 681 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker5]
- N 46° 20,411' E 26° 14,488' 666 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker6]
- N 46° 20,246' E 26° 14,598' 715 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker7]
- N 46° 20,166' E 26° 14,375' 692 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker8]
- N 46° 20,153' E 26° 14,318' 680 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker9]
- N 46° 20,191' E 26° 14,358' 657 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker10]
- N 46° 20,212' E 26° 14,381' 698 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker11]
- N 46° 20,263' E 26° 14,327' 714 m [GCUZVG+GCUZVG+bunker12]

A két pont között látható egy tank akasztó sánc, a két végén tankok ellen épített kőfal látható. A déli oldalán több sorban betongulák voltak. Előttük volt a ma már részben betemetődött sánc, az előtt pedig az elektromos zár. Drótkerítés volt leterítve a fűbe és egy generátor volt rákapcsolva. Ezt a szakaszt, a honvédek vízzel öntözték folyamatosan, hogy a nedvességét a talajnak megtudják tartani, a hatékonyság növelésének érdekében.

Az árammal ellátott csapda nem lett áram alá helyezve a harc közben, mert a generátor kezelőjét lelőtték. A sánc és a gúlák közé 6-7 éves fenyőket ültettek '44-ben. A tankcsapdák maradványai és a tankok ellen emelt kőfal ma is jól látható. A Csuklyánka és az út közötti részen, az erőd lábánál, jeltelen hadisírok is láthatók, főleg kora tavasszal, amikor a dús növényzet még nem verte fel a területet.

Ezek közül láthatunk még pár méreates példányt.

- N 46° 20,282' E 26° 14,605' 962 m [GCUZVG+GCUZVG+tankakasztó1]
- N 46° 20,306' E 26° 14,465' 673 m [GCUZVG+GCUZVG+tankakasztó2]

Tankok ellen emelt kőfal

- N 46° 20,324' E 26° 14,466' 683 m [GCUZVG+GCUZVG+kőfal]

Fel nem robbantott aknakút

- N 46° 20,268' E 26° 14,371' 702 m [GCUZVG+GCUZVG+akna]

Jeltelen tömegsír, amelyet 2011-ben keresztel jelöltek meg:

- ☪ N 46° 20,700' E 26° 15,621' 646 m [GCUZVG+GCUZVG+tömegsír]

Emlék kereszt

Sokáig az egyetlen emlék volt a II. Világháborús harcokról. 2011-ben felújították.

- ☪ N 46° 20,172' E 26° 14,479' 692 m [GCUZVG+GCUZVG+kereszt]

Árpádházi Szent Erzsébet honvéd kápolna. A Magyar királyi munkácsi 11. honvéd gyalogezred katonái emelték 1917-ben Varga János utász tizedes tervei alapján.

- ⚔ N 46° 20,899' E 26° 15,543' 665 m [GCUZVG+GCUZVG+kápolna]

1989-ben a sok eső miatt kápolna fölött megcsúszott a hegyoldal és létrejött a patakról elnevezett Magyarós tó. A környékeliek Isteni csodaként emlegették, hogy a kápolnának semmi baja sem lett.

Az egykori határátkelő helye

- ↘ N 46° 20,331' E 26° 16,902' 601 m [GCUZVG+GCUZVG+határ]

Pótjelszó

- ☪ N 46° 20,538' E 26° 14,918' 662 m [GCUZVG+GCUZVG+pótjelszó]

A kőkeresztben lévő név (10 karakter).

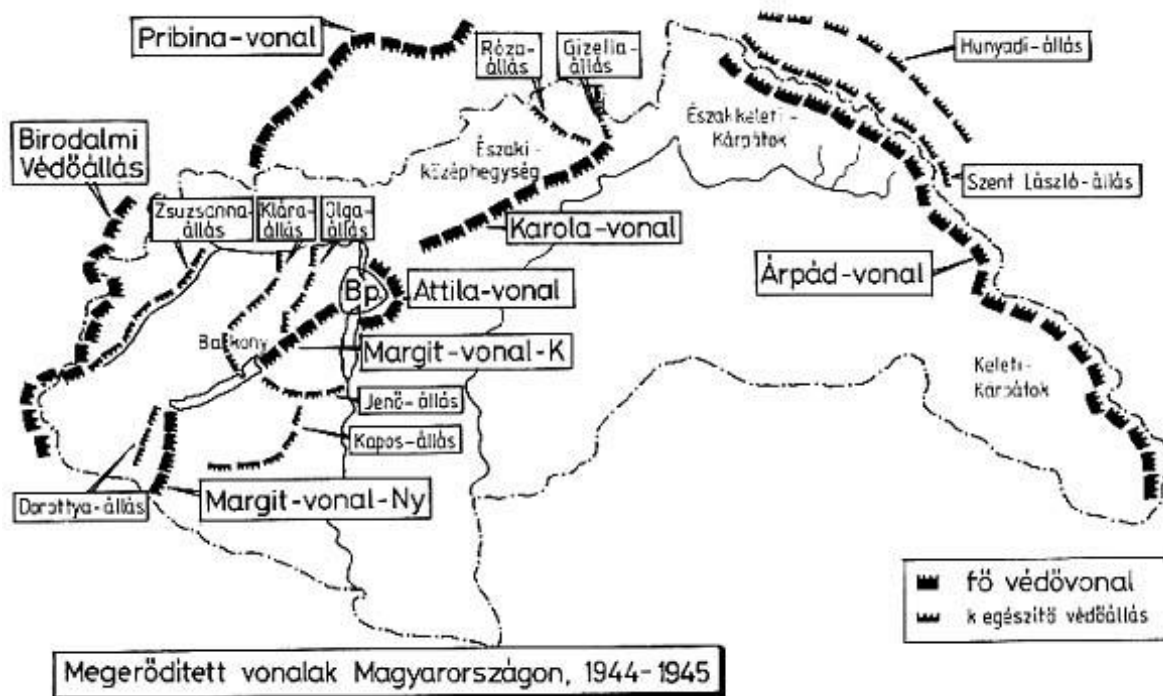
A hősök temetője

📍 N 46° 20,523' E 26° 14,910' 655 m [GCUZVG+GCUZVG+temető]

Egykori határőr laktanyák. 1943-ban építették őket.

📍 N 46° 20,489' E 26° 14,714' 671 m [GCUZVG+GCUZVG+laktanya]

Képek- A keleti Kárpátok erődítése

Egykori lövészárkok és a felrobbantott egykori Mátyás király erőd nyomai az Úz-völgyében
Cuklyánkánál – Madár Zsolt gyűjteménye

- Periszkóp állvány vasazata a Mátyás király erődénél, az Úz-völgyében.

Források:

Sylvester Lajos: Úz-völgyi hegyomlás

Sylvester Lajos: Ojtoz völgye a hadak útján

Szabó József János: Az Árpád-vonal

Molnár Sándor: Csíki-Havasok

Dr. Szóts Dániel visszaemlékezése a harcokra

Szabó József János honlapja sok érdekes információval

Szabó József János, Kárpáterődítés 1940-1944. Magyar katonai erődítések Kárpátalján és a Székelyföldön. Az Árpád vonaltól az Árpád-állásig, Pillangó Kiadó, Budapest, 2015

Kisgyörgy Tamás, T 1224 Úz völgye 1944. augusztus 2. – szeptember 19., Charta Múltidéző, Sepsiszentgyörgy, 2015

Madár Zsolt: Úz-völgye titkainak nyomában: sziklába vájt lőállások, lövészárkok, tankakadályok és bunkerek- a Maszol.ro portálról

https://maszol.ro/kultura/Uz-volgye-titkainak-nyomaban-sziklaba-vajt-loallasok-loveszarkok-tankakadalyok-es-bunkerek?fbclid=IwAR01Buyoi7iz_oHMs6hDPbAxBhAoWaXUzvSN0koyls_8P-4aELc9vbwMKNw

<https://geocaching.hu/caches.geo?id=2618>